

77

20 ג' ראשית בראשית (כ"ג) פ"ד ע"ג
15. אגריה יבנה בראשית אגריה

(כב) ויהי בעת ההיא, כשילדה שרה ואמר מלכי הארץ: בראי קיים הקב"ה את שבעותו שאמר לאברהם: לורעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים וגו' (לעיל טו יח). ולכך בקש אבימלך ממנו: אם תשקר לי ולניני ולנכדי (פסוק כג), אבל יתור לא היה אבימלך רשאי לשאול, שהרי הקב"ה אמר לו לאברהם: ודור רביעי ישבו הנה (לעיל טו טז). כלומר לאחר דור רביעי של אמורים ישבו בניך ויכבשו את הארץ הזאת. ולפיכך כשבא אבימלך השני בימי יצחק אמר: נכחה ברית בינתנו כינינו וביניך (להלן כו כח). ולא שאל לו לניני ולנכדי, מפני שנאמר: דור רביעי ישבו הנה.

(2) אלף זיל שהיה ירא, אבימלך מורעו של אברהם לדורות, ומשום שהיה אבימלך ודאי יודע משכונה שנשבע הקב"ה לאברהם אבינו שיהיו נכבשים ממת יד זרע אברהם, והיה ירא שלל יכלו את זרעו כמו שנשבע אמותו שנגזר עליהם כלים, מל"ה ניקש מל"ה ששבע שלל יהיה כן עם פלשמים.

(4) [קכ] בעבור תהיה לי לעדה, מלמד שהפריש אברהם אבינו שבע כבשות כנגד שבע מצוות שנצטוו בני נח שהיו נוהגות באותו הדור, והניחם פרושות ומובדלות כגל וכסצבה שעשה יעקב אבינו ללכך כן עשה אלו השבע הכבשות, ואם מתה אחת העבד אבימלך אחרת תחתיה לעולם כרי שיהיו לעד. (פרש"י סנה"ל)

(3) [קכב] ויקח אברהם צאן ובקר, כמה לא נתן אברהם לאבימלך עבדים ושפחות כמו שנתן לו, לומר דך עבדים שמלו ושפחות שטבלו וקבלו מצוות אסור לישאל להוציאן מרשותו לרשות הגוי. (פרש"י סנה"ל)

(5) [קכג] ויאמר כי את שבע כבשות וגו' לי לעדה, רבנן אמרי רועיו של אברהם היו סדיינים עם רועיו של אבימלך, רועי אברהם אוטרים לנו הכאר ואלו אוטרים לנו הכאר, אמרו להם רועי אברהם כל מי שהמים עולים להשקות את צאנו שלו הוא הכאר, כיון שראו המים צאנו של אברהם אבינו מיד עלו, איל הקב"ה סימן לבניך שתהא הכאר עולה להן ההיד עליו באר ענו לה א, ארי בר תקורה עוד מן אחרת לית היא חסירה, בעבור היתה לו לעדה אכ"כ אלא

(6) [קכד] ויצב אברהם את שבע כבשות, אמר לו הקב"ה אתה נתת שבע כבשות בלי רצוני חייך שאני משהה בשמחת בניך זי דורות, אתה נתת לו זי כבשות בלי רצוני חייך כנגד כן הורגים מבניך שבעה צדיקים, ואילו הן שמשון חפני ופינחס ושאל ושליש בניו, אתה נתת לו שבע כבשות כנגדן מחריבין מבניך זי משכנות אהל סועד וגלגל נב וגבעון ושילה ובית העולם שנים חריין, את נתת לו זי כבשות ארוני עושה זי חדשים בשרה פלשתים. (כ"כ ע"ג)

(7) ומצאנו בדרש, אמרו אנשי יבוס לאברהם כרות עמנו ברית שאין זורעך יורש את עיר היבוס, ואנו מוכרין לך את מערת המכפלה, ועשה כן. ואנשי יבוס עשו צלמי נחושת והעמידום ברחוב העיר וכתבו עליהם ברית השבועה, וכשבאו ישראל לארץ לא יכלו להיכנס שם מפני השבועה, שנאמר ואת היבוס יושבי ירושלם לא יכלו בני יהודה להורישם (יהושע טו כג). וכשמלך דוד רצה להכנס שם ולא הניחוהו, שנאמר ויאמרו אנשי יבוס לא תבוא הנה, אמרו לו אין אתה יכול עד שתסיר הצלמים הללו, שכתוב עליהם ברית השבועה שנאמר כי אם הסיך העורים והפסחים, ואלו הם הצלמים שענינם להם ולא יראו, אזנים להם ולא ישמעו, רגליהם לא יהלכו, שנואי נפש דוד לפי ששונא מלשמוע ומעבוד עבודה זרה, שנאמר על כן יאמרו עוד ופסח לא יבוא אל הבית, אמר דוד לאנשיו כל מי

בעבור תהיה לי לעדה. (כ"כ ע"ג)

שיעלה בראשונה ויסיר את הצלמים יהיה לראש, ועלה יואב והיה לראש שנאמר (דה"א יא ו) ויעל יואב וגו', ואחר כך קנה דוד את עיר היבוס לישראל בככר זהב בכתב לאחות עולם בשש מאות זהב, שנאמר (שם כא כה) ויתן דוד לארונה במקל וגו'. ועוד אמרו, כי שני צלמים אלו היו בראש המגדל הנקרא צנור, והיה אחד עור על שם יצחק והאחד היה פסח על שם יעקב, ובפיהם השבועה שנשבע אברהם לאבימלך שנאמר אם תשקר לי ולניני ולנכדי (בראשית כג), לפיכך לא כבשוה ישראל כשכבשו את ירושלם, כי עדיין היה נכר אבימלך חי, וכימי דוד כבר מת ובטלה השבועה.

לג' ראשית בראשית (כ"ג) פ"ד ע"ג
15. אגריה יבנה בראשית אגריה

(8) [קכז] ויטע אשל בבאר שבע וגו', רי"א פרדס, שאל מה תשאל האנים וענבים ורמונים, רי"א אשל פונק, שאל מה תשאל קינולא קופד חסר כיעין, ריע בשם דברים אשל סנהדרין כו וק דאת אמר ושאל יושב כנבעה תחת האשל ברסה א, קל דקתיה דרינ דאמר אשל פונק אברהם היה מקבל את העובדים ואת השבים והשואו אוכלין ושוחין אמר לון כריכו והן אמרין מה גיסור ואמר להן בדרך אל עולם שאכלנו משלו והיד ויקרא בשם ה' אל עולם. (כ"כ ע"ג)

(9) (לג) אשל, רב ושמואל⁹⁹, חד אמר פרדס להביא ממנו פירות לאורחים בסעודה, וחד אמר פונק לאכסניא וכו' כל מיני פירות! ומצינו לשון נטיעה באהלים, שנאמר: ויטע אהלי אפרת (דניאל יא מה). ויקרא שם וגו', על ידי אותו אשל נקרא שמו של הקב"ה אלה לכל העולם. לאחר שאוכלים ושוחים אומר להם: ברכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי שאמר והיה העולם אכלתם.³

(10) [קכח] ויטע אשל בבאר שבע וגו', רי"א פרדס, שאל מה תשאל האנים וענבים ורמונים, רי"א אשל פונק, שאל מה תשאל קינולא קופד חסר כיעין, ריע בשם דברים אשל סנהדרין כו וק דאת אמר ושאל יושב כנבעה תחת האשל ברסה א, קל דקתיה דרינ דאמר אשל פונק אברהם היה מקבל את העובדים ואת השבים והשואו אוכלין ושוחין אמר לון כריכו והן אמרין מה גיסור ואמר להן בדרך אל עולם שאכלנו משלו והיד ויקרא בשם ה' אל עולם. (כ"כ ע"ג)

(11) [קכט] ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש אל תקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו, לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושכ, כיצד, לאחר שאכלו ושחו עמדו לברכו, אמר להם וכי משלי אכלתם, משל אהלי עולם אכלתם, הודו ושכחו וברכו למי שאמר והיה העולם. (טוס"ה)

(12) ויקרא שם וגו'. כאן קיים דבר ה' והיית לנח המון גוים [וי' דין] וכמ"ס לעיל [כ' א"ל], על כן נטע אשל להקריא גם לפני עובדים הוסיף שלל יוכל לגייס וללמד תורה מ"מ ידו עכ"פ כי ה' אל עולם. ולמה המכילת ללא ממכרו לנקום מרונה בלחלוקין: ה"ח נקב

(13) (לג) ויטע אשל, נטע שם נטיעה סמוך לבאר שתהיה לו לעדות כי נשאה לו הבאר בלא מחלוקת. אשל, שם נטיעה³⁸ וכן תחת האשל ברמה (שמ"א כב ו). ובדברי רבותי דיל³⁹ התליא באשלי וברכי, פי אילנות גדולים. ורבותי דיל⁴⁰ פי אשל נטריקון אכילה, שתיה ליה ר"ל שהנהיג אנשי באר שבע להכניס אורחים, וחייב אדם לעשות לאורח הבא אליה שלשה דברים אכילה שתיה ליה. ויקרא שם, כמו שפירשנו⁴¹, ולפי מה שקרה לו עם אבימלך בדבר אשתו ובדבר הכאר אסף את העם⁴² שם וקרא להם בשם ה' שיחזיקו באמותו ולא יאמינו באלהים אחרים ואמר להם ראו מה עשה עמי לפי שאני מחזיק באמונתו ולא אעבוד זולתו, נלחם מלחמותי עד שאבימלך שהוא מלך בקש אהבתי ובריתי והחזיר לי את הכאר אשר גזלו ממני עבדו ותכלו להכיר כי הוא אל עולם ואין זולתו ועושה ביצורים כרצונו כמו שעשה בפרעה ובאבימלך בעבורי, מכל זה תכירו כי הוא אל עולם ויכול על הכל.

(14) [קל] ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש אל תקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו, לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושכ, כיצד, לאחר שאכלו ושחו עמדו לברכו, אמר להם וכי משלי אכלתם, משל אהלי עולם אכלתם, הודו ושכחו וברכו למי שאמר והיה העולם. (טוס"ה)

(15) [קל"א] ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש אל תקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו, לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושכ, כיצד, לאחר שאכלו ושחו עמדו לברכו, אמר להם וכי משלי אכלתם, משל אהלי עולם אכלתם, הודו ושכחו וברכו למי שאמר והיה העולם. (טוס"ה)